

דברי יסגיר

בעלי קעילה אותי ואת אנשי ביד שאול, ויאמר ה' יסגירו. ולהלן (פרק לא) יבואר שאם הוצרך הדבר לשנים מחזירים לו שנים.

והטעם ששאל דוד שלא כסדר (טז) שעיקר השאלה היה אם יסגירוהו בעלי קעילה, שהיה קרוב לודאי ששאול ירד. אבל לגבי ההסגרה היה סבור שמא לא יסגירוהו כיון שהצילם מיד פלשתים. ודעת הירושלמי שמשיבים לו על השני ולא על הראשון. ויש אומרים שלא עונים לו כלל.

ומכאן אנו למדים עד כמה יש לדקדק בתפלה על כל תיבה ותיבה שמוציאים, ולא לדבר דברים מיותרים, אלא הכל יהיה בכונה.

ויקם דוד ואנשיו כשש מאות איש ויצאו מקעילה ויתהלכו באשר יתהלכו ולשאול הגד כי נמלט דוד מקעילה ויחדל לצאת. (כג, יג).

וכיון ששמע דוד כך, מיהר ויצא עם אנשיו מקעילה, כיון שהיתה עיר סגורה שנקל היה לשאול לתופסו, והתחיל לנדוד ממקום למקום. ויתהלכו באשר יתהלכו. (יז) בלי כוונה מכוונת. אלא לכל מקום שנודמן להם. ומסופר כאן ששאול לא יצא אל קעילה.

ויש לכם לשאול (יח) והרי האורים ותומים ענו לדוד ששאול ירד, ושיסגירוהו בעלי קעילה, והנה שאול לא ירד ולא הסגירוהו בעלי קעילה, ושתי תשובות בדבר: התשובה הראשונה שכבר הושרש לנו שידיעת השי"ת אינה נוטלת את הבחירה מן האדם. ואע"פ שענה ה' לדוד ששאול ירד ושיסגירוהו בעלי קעילה, לא ניטלה מהם הבחירה, ודוד הלך משם ושאל לא ירד קעילה ואנשיה לא הסגירו אותו.

התשובה השניה שלא שאל דוד על המציאות אלא על הכונה של שאול ושל אנשי קעילה, והשיבו השי"ת אמתת כוונתם ורצונם. וכן היה באמת.

וישב דוד במדבר במצדות וישב בהר במדבר זיף ויבקשהו שאול כל הימים ולא נתנו אלהים בידו. (כג, יד).

(יט) שבתחלה היה דוד נודד ממקום למקום כמ"ש ויתהלכו באשר יתהלכו, ולכן לא רדף אחריו שאול, ורק אח"כ כשישב דוד במדבר במצדות במקום מסוכן ביקשהו שאול ובכל זאת לא נתנו אלקים בידו.

וירא דוד כי יצא שאול לבקש את נפשו ודוד במדבר זיף בחרשה. (כג, טו).

וירא דוד כי יצא שאול. (כ) לפי שעה מתחבא בחורשה בזיף עד יעבור זעם, אולם אנשיו כשש מאות איש נשארו במדבר זיף. חורשה, יער או שם מקום.

ויקם יהונתן בן שאול וילך אל דוד חרשה ויחזק את ידו באלקים. (כג, טז). ויאמר אליו אל תירא כי לא תמצאך יד שאול אבי ואתה תמלך על ישראל ואנכי אהיה לך למשנה וגם שאול אבי ידע כן. (כג, יז).

וכאן אנו רואים מהי אהבה אמיתית שאינה תלויה בדבר. שבעיצומם של הסכנות שאפפו את דוד ואנשיו ובית אביו ע"י שאול, בא אליו יהונתן לנחמו ולחזק רוחו ובטחונו באלקים בימים הקשים האלה, והפיח בו תקוה שיהיה בטוח

שסוף הכבוד לבוא. שאחרי שהקב"ה המליכו וציוה לנביא שמואל למשחו מה יוכל לעשות לו. וזהו שאמר לו :

ואתה תמלוך על ישראל. (כא) שראה שנשאל אחימלך באורים ותומים ונענה. והרי אין שואלין באורים ותומים אלא למלך, מכאן ידע שהוא ימלוך על ישראל. ואע"פ שמדרך האוהבים שרוצים שתתקיים האהבה ביניהם ויהיו תמיד במדה שוה, (כב) אמר יהונתן לדוד : שאתה תמלוך על ישראל שלא תבוטל האהבה בשביל זה, ואנכי אהיה לך למשנה, שיהיה לו יחס עם המלך כדי שתתמיד האהבה. ואע"פ שתמלא מקום אבי אני אהיה לך למשנה. ועל דברים אלו שאמר יהונתן (כג) מנוהו חז"ל בין ג' הענותנים שויתרו על כבודם לטובת אחרים.

ויכרתו שניהם ברית לפני ה' וישב דוד בחרשה ויהונתן הלך לביתו. (כג, יח).

וכרתו ברית חדשה ביניהם כמו שנאמר :

ויכרתו שניהם ברית. והוסיפו ברית על הברית הקודמת, (כד) שהברית הראשונה כרתו בינם לבין עצמם, וכאן כרתו הברית לפני ה', היינו לפני אביתר הכהן שהיו בידיו האורים והתומים. ויש אומרים (כה) כיון שידע יהונתן שאם יוודע לאביו שהיה עם דוד ירדפנו בחימה שפוכה, מצא לנכון לכרות ברית, כדי לחזק הקשרים ביניהם.

ויהונתן הלך לביתו. (כו) שלא הלך אל בית המלך כדי שלא ירגיש אביו היכן היה. (כז) וגם כאן מדגיש הכתוב פרידתם, כמו שנזכר לעיל (כא, א) ויקם וילך ויהונתן בא העיר.

ויעלו זפים אל שאול הגבעתה לאמר הלוא דוד מסתתר עמנו במצדות בחרשה בגבעת החכילה אשר מימין הישימון. (כג, יט).

ועדיין לא תמה סאת היסורים של דוד, ובמקום שבו הסתתר נמצאו מלשינים שבאו להודיע לשאול היכן דוד מסתתר, וזהו שנאמר :

ויעלו זפים אל שאול. (כח) כיון שראו הכל ששאל מטה אזנו לשמוע לשון הרע מיד באו הזיפים. (כט) ועל זה אומר ישע"י (פל"ג) אוטם אזנו משמוע דמיב הוא מרומים ישכון. שאם גוער בראשון שוב יודע השני שלא יקבל ועי"כ ישאר בממשלתו. ולא כמו שאול שנכשל. (ל) ואנו רואים רוע לבם של הזיפים שתיארו בפרטי פרטים מקומו של דוד, כדי שיהיה נקל לשאול לתופסו. ובכל זאת לא סמך שאול על דבריהם, וביקש מהם לפרט יותר המקום (להלן פסוק כב).

יש אומרים (לא) שנקראו זיפים שהם בני אדם המזייפים דבריהם. ויש אומרים על שם מקומם, כמו שנאמר זיף וטלם ובעלות. והכונה (לב) שכבר עלו הזיפים והודיעו לשאול, ולכן וירא דוד כי יצא שאול לבקש נפשו ודוד במדבר זיף.

על אנשי זיפים שהגידו לשאול שדוד מסתתר בקעילה אמר דוד המזמור י"א : למנצח לדוד בה' חסיתי איך תאמרו לגפשי נודו הרכם צפור, היינו שדוד נמלט להר כמו צפור. כי הנה הרשעים ידרכון קשת כוננו חיצם על יתר לירות במו אופל לישרי לב וגו'.

ואולי בהיותם ממשפחת כלב בן יפונה (דהי"א ב) התנגדו לדוד, כמו נבל (להלן)

ומכל הסכנות שהיה דוד שרוי בהם, היתה צפויה לו עכשיו הסכנה הגדולה ביותר, שהקיפן ^{היה}שאל דאנשיו את דוד מכל צד, וכמעט נטיו רגליו. והיה זה במדבר צחיה ובמקום סלעים וצוקים. והנה באה גם הפעם ישועת ה' וניצול דוד, שאמר שני מזמורים מיוחדים על הסכנה הזאת ועל הישועה, בבוא הזיפים. ואמר דוד מזמור בהיותו במערה: קולי אל ה' אזעק, קולי אל ה' אתחנן. אשפוך לפניו שיחי, צרתי לפניו אגיד. בהתעטף עלי רוחי ואתה ידעת נתיבתי באורח זו אהלך. טמנו פח. הביט ימין וראה ואין לי מכיר. אבד מנוס ממני אין דורש לנפשי. זעקתי אליך ה' אמרתי אתה מחסי חלקי בארץ החיים. הקשיבה אל ריבתי כי דלותי מאד, הצילני מרודפי כי אמצו ממני. הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך, בי יכתירו צדיקים כי תגמול עלי (תהלים קמב). ואמרו חז"ל במדרש תהלים שם, שהיה דוד במערה מבפנים ושאל מבחוץ עומד על הפתח. אמר לו דוד, רבונו של עולם, בבקשה ממך הוציאה ממסגר נפשי, כמה אתה נוטל על דבר זה שתושיעני, שנאמר בי יכתירו צדיקים. ומעשה זה יש אומרים (לג) שהיה זה קודם שבא לשם יהונתן, ויש אומרים שהיה זה אחרי בואו.

ועתה לכל אות נפשך המלך לרדת רד ולנו הסגירו ביד המלך. (כג, כ).
ועתה לכל אות נפשך. (לד) באיזה אופן שתרצה לירד, רד ולנו הסגירו ביד המלך. ועלינו למוסרו ביד המלך.

ויאמר שאל ברוכים אתם לה' כי חמלתם עלי. (כג, כא).
ושאל שהיה סבור שעושה רצון ה' אמר ברוכים אתם לה', תתברכו מן השמים על שחמלתם עלי. והוסיף לבקשם סיוע:

לכו נא הכינו עוד ודעו וראו את מקומו אשר תהיה רגלו מי ראהו שם
כי אמר אלי ערם יערם הוא. (כג, כב).
שאל אמר להם כי לא יחשבו שנקל הדבר לתפוס את דוד.
כי אמר אלי. (לה) שבא אדם אחד ואמר לי כי ערום יערים עלי, ושם עושה גם עכשיו תחבולה. ויש מפרשים (לו) כי אמר אלי ערום יערם הוא. לבי אומר לי שבמקום שהוא עומד היום אינו עומד מחר, ולכן לכו וכווננו דרכיו אנה רגיל לעמוד.
ויש מפרשים (לז) כי אמר עלי ערום יערים כשהיה דוד עמי היה מספר לי שהוא עושה כל מיני ערמות ותחבולות להטעות את פלשתים. וכך היה מכה בפלשתים ונשמר מהם.

וראו ודעו מכל המחבאים אשר יתחבא שם ושבתם אלי אל נכון
והלכתי אתכם והיה אם ישנו בארץ וחפשתי אתו בכל אלפי יהודה.
(כג, כג).

וחזר ואמר אפילו אם תמצאו מקומו הוא עלול להסתתר שם ולכן דירשו על כל המחבואים האפשריים.

ושבתם אלי אל נכון. (לח) דבר מכוון ואמתי.
והיפשתי אותו בכל אלפי יהודה. (לט) בכל משפחות יהודה, כיון שהם
מחפים עליו שהוא בן שבטם.

ויקומו וילכו זיפה לפני שאול ודוד ואנשיו במדבר
מעון בערבה אל ימין הישימון. (כג, כד).

והזיפים עשו כדבר שאול ויקומו וילכו זיפה לפני שאול. והזיפים הלכו לפני
שאול, שלפני שהלך שאול הלכו הם ושאל הלך אחריהם.

וילך שאול ואנשיו לבקש ויגרו לדוד וירד הסלע וישב במדבר מעון
וישמע שאול וירדף אחרי דוד מדבר מעון. (כג, כה).

ושאול ואנשיו הלכו לתפש את דוד, אבל כשגודע לו:
וירד הסלע. שהיה עמק בין הערבה שהיה שם דוד ובין הסלע, ודוד ירד
העמק לעלות לסלע הזה שהיה במדבר מעון להישמר מפני שאול, כי לא היה לו
פנאי לברוח ממדבר מעון.

וילך שאול מצד ההר מזה ודוד ואנשיו מצד ההר מזה ויהי דוד נחפז
ללכת מפני שאול ושאל ואנשיו עוברים אל דוד ואל אנשיו לתפשם.
ומלאך בא אל שאול לאמר מהרה ולכה כי פשטו פלשתים על הארץ.
(כג, כ"ז).

ושאול ואנשיו התקרבו כל כך שרק הר היה מפריד ביניהם
ויהי דוד נחפז ללכת. (מ) היה טרוד לברוח מפני שאול אבל לא היה יכול
כיון ששאול ואנשיו הקיפו את דוד ואנשיו מכל עבר. כי סבבו הסלע. ונאמר מפני
שאול, שאע"פ שהיה דוד אמיץ לב שהיה יכול ללחום ברבים ועצומים ממנו, אבל
בהיות שאול משיח ה' לא רצה לפגוע בו.

(מא) ועל אותה שעה אמר דוד אני אמרתי בחפזי כל האדם כוזב. שכיון
שראה עצמו מצומצם (מוקף) ביד שאול ואנשיו אמר, על חנם משח אותי שמואל
ואמר לי כי משחך ה' למלך. היכן היא אותה ההבטחה שאמר לי. אמר לו הקב"ה:
אני מעיד עליו שנאמן שמואל, כמו שנאמר: כי נאמן שמואל לה' (לעיל פרק ג).
ומיד בא מלאך אל שאול להודיע כי פלשתים פשטו על הארץ. ונחלקו חכמים
בדבר יש אומר שליח היה ויש אומר מלאך מן השמים היה, שהרי שליח סתם אינו
יועץ מה לעשות וכאן יעצו לילך אליהם.

וישב שאול מרדף אחרי דוד וילך לקראת פלשתים על כן קראו למקום
ההוא סלע המחלקת. ויעל דוד משם וישב במצודות עין גדי. (כג, כח-ט).

ועל פי נס חזר שאול מרדוף אחרי דוד כמו שנאמר:
וישב שאול מרדוף אחרי דוד. ושוב נפרדו שאול ודוד. ובתרגום יונתן
סלע המחלוקת, שלבו של שאול היה חלוק עליו אם יוסיף לרדוף אחרי דוד או

יעלה על הפלשתים. וחז"ל אמרו (מב) הטעם שנקראו למקום ההוא סלע המחלקות ששם חלקו הגבורים של שאול על דוד, (כלומר אודות דוד). מהם היו אומרים: עד שכן ישי בידינו לא נפנה ממנו (כיון שנפל בן ישי בידינו לא נעזבו). ומהם היו אומרים: מלחמת ישראל קודמת. ואילו בן ישי מצוי בידינו כל שעה שנבקשנו. ועוד טעם למה נקרא סלע המחלקות שבשעה שהיו דוד וחילו עוברים (אחר כך) במקום זה היה מתחלק (גפרד) מחיילותיו הוא ושש מאות הראשונים שהיו עמו. באותה שעה יורדים מעל סוסיהם ומשתטחים ונופלים על פניהם ומברכים ברוך שעשה לנו נסים במקום הזה. ומקצתם עומדים ואין מברכים, שלא היו עמו באותה שעה.

ויעל דוד משם. (מג) כיון שנעשה לו נס במקום הזה עלה- ונתעלה במעלה.

מקורות: א. כ"י. ב. עירובין מה, א. ג. כ"י. ד. דב"ש. ה. מנ"ק. ו. שם. ז. ב"ר. ח. כ"י. ט. מפרשים. י. ד"ע. יא. ראב"ש, ועי' רד"ק. יב. כ"י. יג. רי"ד. יד. דברי שמואל. טו. יומא עג. טז. מוסר הנביאים. יז. אברבנאל. יח. שם. יט. דב"ש. כ. עי' רד"ק. כא. מפרשים. כב. כ"י. מבעל עקידה שער ח. כג. ב"מ פה, א. כד. אברבנאל. כה. ר"י ד' אקוסטה. כו. שם. כז. ד"ע. כח. ילקוט תהלים תשעא. כט. מי החסד. ל. ד"ע. לא. סוטה מח, ב. לב. רד"ק. לג. אברבנאל. לד. מצו"ד. לה. רש"י ואברבנאל. לו. רי"ד. לז. רד"ק. ^{לח. רש"י} לט. רד"ק. מ. מ"ק. מא. יל"ש שו"ט י"ח. מב. יל"ש. שו"ט י"ח, ז. מג. רש"י הובא בכ"י.

פרק כד

בפרק זה מספר הכתוב על הפגישה שפגש דוד את שאול במערה, כשנודמן לידו להרוג את שאול ולהיגאל מכל צרותיו, ודוד שילחו אחרי שכרת כנף מעילו, ללמדנו שמעולם לא היתה בלבו טינא על שאול וזה על אף כל הרדיפות שרדפו. וכן מסופר על הדברים שנאמרו ע"י דוד וע"י שאול, שבסוף נתפייס עם דוד, ושאל הכיר בו כמלך בעתיד. אבל ההתפייסות היתה רק לשעה.

ויהי כאשר שב שאול מאחרי פלשתים ויגדו לו לאמר
הנה דוד במדבר עין גדי. (כד, א).

הכתוב מודיע (א) שאע"פ שכל ענין הפלשתים היתה סיבה מאת ה' שיחדל מרדוף אחרי דוד, ובאמת לא נלחם בפלשתים, וגם נחלק הסלע, לא שת לבו לדברים הנפלאים האלה, והוסיף לרדוף אחרי דוד, ומיד לאחר ששב מאחרי פלשתים והגידו לו שדוד במדבר עין גדי, לקח ג' אלפים איש והלך לרדוף אחרי דוד במקומות קשים להליכה כמו צורי היעלים שהם (ב) סלעים גדולים, שהם מחסה ליעלים כמו שנאמר: הרים הגבוהים ליעלים (תהלים קד). שדרכם של

היעלים לעלות אל המקומות הגבוהים ביותר שבהרים. ודוד ואנשיו הוכרחו גם הם לעלות לשם. ובתרגום יונתן: צורי הכיפים. היינו הסלעים שיש בהם חורים ונקיקים.

ויקח שאול שלשת אלפים איש בחור מכל ישראל וילך לבקש את דוד ואנשיו על פני צורי היעלים. (כד, ב).

ועכשיו לקח ג' אלפים איש מן המוכן, ולא הוצרך להקהל את העם כמו למעלה (כג, ט) כיון שהעם כבר היה מקובץ בגלל המלחמה בפלשתים.

ויבא אל גדרות הצאן על הדרך ושם מערה ויבא שאול להסך את רגליו ודוד ואנשיו בירכתי המערה ישבים. (כד, ג).

והנה שאול נכנס למערה להסך רגליו (לעשות צרכים קטנים או גדולים). והמערה היתה גדולה. ודוד ואנשיו יושבים בסוף המערה בפנים ומחמת החושך לא ראה אותם שאול. ושאול נכנס שם בבטחה כיון שהיה מקום לגדרות צאן והיה על אם הדרך, וחשב בודאי אין כאן שום מקום של סכנה, ודוקא שם היו דוד ואנשיו. ועוד יש לומר (ג) שמכיון שהיתה מערה גדולה מאד, לא הרגיש בדוד ובאנשיו. והכתוב מרמז בזה (ד) כיצד אין אדם יכול להועיל כלום בחכמתו נגד גזירת השי"ת. שהרי שאול הלך לבקש את דוד בצורי היעלים, והעלים עינו מלחפשו בתוך המערה הקרובה.

והכתוב מדגיש על הדרך, לומר (ה) שאע"פ שהיתה המערה בדרך לא חיפש אחריו שם. ועוד רמז (ו) שכיון שהיו גדרות הצאן על הדרך נהג שאול צניעות יתירה ונכנס במערה להסך רגליו. ועם זה לא נכנס בירכתי המערה בהשגחת השי"ת. ואפשר שבראותם את שאול נכנס נכנסו דוד ואנשיו אל ירכתי המערה. ואנשי דוד ראו בזה השגחת השי"ת שנזדמן שאול לידיו של דוד באורח פלאי. וראו בזה אות שהנה הגיעה השעה לקיים דברי ה' בידי שמואל שהמלכות תעבור משאול לדוד, כיון שאז נתן שמואל סימן לשאול שמי שיקרע מעילו יקח מלכותו. אבל דוד לא שת לבו לכל זה אלא רק כרת הכנף להראות לשאול עד כמה אינו מבקש את נפשו ואולי יחדל מלרדוף אותו.

ויאמרו אנשי דוד אליו הנה היום אשר אמר ה' אליך הנה אנכי נתן את איביך בידך ועשית לו כאשר יטב בעיניך ויקם דוד ויכרת את כנף המעיל אשר לשאול בלם. (כד, ד).

וכאן אנו רואים גבורות דוד הן הגבורה הנפשית והן הגבורה האנושית. הגבורה הנפשית שהיה בידו להרוג את שאול שהיה רודפו בלי הרף, ונמנע מלעשות כן. והגבורה האנושית שניגש לשאול בלאט וכרת כנף מעילו, אע"פ שבודאי עמדו סביב המערה גבורי שאול.

ונאמר: ויקם דוד ויכרות. (ז) קימה היתה לו, שמאחר שנזדמן לידו ענין זה של כריתת המעיל ידע שמלכות ישראל בידו תהיה. שכך הבטיח שמואל לשאול

^{לעיל טו} בשעה שהחזיק בכנף מעילו ויקרע (לעיל טו) שאמר שמואל לשאול, סימן זה יהיה בידך מי שיכרות כנף מעילך הוא ימלוך תחתך. ולכן כשראה שאול כן אמר לדוד ידעתי כי מלוך תמלוך. וזהו שנאמר ויקם דוד, שנתפרסם הדבר שנתקיים הסימן והוא מלך.

ויהי אחרי כן ויך לב דוד אתו על אשר כרת את כנף אשר לשאול. (כד, ה).

ויך לב דוד. (ט) שבתחלה חשב לקיים הבא להורגך השכם להורגו והיה מסופק בדבר ולכן ניסה תחלה לכרות כנף מעילו וכשראה שהכהו לבו הבין שאין רצון השי"ת שישלח ידו במשיח ה'. וזה היה מתוך חסידותו המופלגת של דוד (י) שהבין שע"י פגיעה קטנה במלך עלול לבוא לידי פגיעה חמורה. כמו שמצינו אח"כ שהרג את בן איש גר העמלקי ששלח ידו בשאול אע"פ שביקשוהו שאול למותו. וכן הרג את הורגי איש בושת בנו של שאול.

וחז"ל אמרו (יא) כך אמר דוד, מה בין קוטע ציצית וקוטע ראש. (יב) כי עבירה גוררת עבירה. וכשאדם גדול עובר על עבירה קטנה רואה מיד מה עלולה עבירה זו להביא. ור' נחמיה אמר שלכך ויך לב דוד, שביטלו ממצות ציצית שעה אחת. ועוד, (יג) שארבע ציציות מעכבות זו את זו, שאם חסרה אחת לא קיים המצוה.

ועוד אמרו חז"ל (יד) כל המבזה את הבגדים סוף אינו נהנה מהם, שנאמר והמלך דוד זקן בא בימים ויכסוהו בבגדים ולא יחס לו. ורואים מכאן עומק הדין, שאע"פ שבכריתת הכנף היתה מעשה גבורה שהתאפק ולא נגע במשיח ה', בכל זאת היה בזה משום פגם.

ויש מפרשים ויך לב דוד (טו) שלבו אמר לו שגם מלכותו תיקרע בימי רחבעם, כמו שניבא אחיה, שקרע בגד ירבעם ליי"ב קרעים.

ויאמר לאנשיו חלילה לי מה' אם אעשה את הדבר הזה לאדני למשיח
ה' לשלח ידי בו כי משיח ה' הוא. (כד, ו).

ובאותה שעה אמר אבישי לדוד: הרי אויבך מסור בידך, אלך ואהרנג אותך. אמר לו: חס ושלום, לא אשלח ידי במשיח ה'. ורצה אבישי להטריח עליו, היינו להפציר בו עוד עד שיסכים. באותה שעה נשבע דוד עליו שלא אעשה זה הדבר. ואמר שני דברים: אם אעשה הדבר הזה לאדוני, למשיח ה'. (טז) כי משני טעמים לא עשה כן, האחד מפני שהוא אדוני, שבזיון גדול הוא להרוג האדון כמו שאמרו על זמרי, זמרי הורג אדוניו (מ"א ט). ועוד שהוא משיח ה'. וכנגד מה שטענו אנשיו שגם הוא משיח ה', חזר דוד ואמר: כי משיח ה' הוא. שעדיין שאול משיח ה'. ובזה לימד אותם כיצד יש לשמור על חיי המלך.

ועוד טעם ללשון הכפולה. (יז) שבתחלה אמר חלילה לי מה' אם אעשה את הדבר הזה לאדוני, היינו לכרות כנף מעילו, שנתחרט על זה כמו שנאמר לעיל ויך לב דוד אותו על אשר כרת את כנף אשר לשאול. ואח"כ אמר לשלוח ידו בו, היינו להורגו. אע"פ שהוא רודף ומן הדין הבא להורגך השכם להורגו, אבל הרי משיח ה' הוא. וזהו שנאמר וישסע דוד את אנשיו בדברים, שטענו שמותר לו

להרוג את שאול מדין רודף. ועוד, שיש בזה סימן שיתקיימו דברי שמואל בכורתו כנף שאול שהמלכות תימסר לדוד.

ולהלן יתבאר שאמר לו שיש לו דין של בא במחתרת. ואע"פ שהיה דוד יכול להציל עצמו בפגיעה באחד מאבריו של שאול (יח) יש לומר, כיון שהיה שאול מוחזק להרוג, שהרג גוב עיר הכהנים וגם רדף תמיד אחרי דוד, אין בזה הדין הנ"ל והבא להורגך השכם להורגו כדין בא במחתרת. ואמר כי משיח ה' הוא. אתם חושבים שכבר בטלה מלכותו. ואני סבור שעדיין משיח ה' הוא, שהשמן שעל ראשו עדיין לא יצא מכלל קדושתו.

[1234567]

**וישם דוד את אנשיו בדברים ולא נתנם לקום אל שאול
ושאול קם מהמערה וילך בדרך. (כד, ז).**

ואומר הכתוב: **וישם דוד את אנשיו. (יט)** הפסיק אותם בדברים, כמו שנאמר ולשון רכה תשבר גרם (משלי כה). ויש מפרשים (כ) וישמע, שעשה פילוג וחילוק ביניהם בדברים רכים ומסבירים.

וכונת הכתוב (כא) שדוד הפריד אותם בדבריו שלא יתקהלו על שאול לפני שיצא מן המערה. ולכן המתין עד שהיה שאול בדרך רחוק מהם. וזהו שנאמר ושאול קם מהמערה וילך בדרך.

ונאמר: ושאול קם מהמערה וילך בדרך. (כב) מן הנאמר להלן: הנה היום הזה ראו עיניך את אשר נתנך ה' היום בידי במערה (פסוק י) משמע ששאול ראה את דוד כשיצא מן המערה.

**ויקם דוד אחרי כן ויצא מן המערה (מהמערה קרי) ויקרא אחרי שאול
לאמר אדני המלך זיבט שאול אחריו ויקד דוד אפים ארצה וישתחו.
ויאמר דוד לשאול למה תשמע את דברי אדם לאמר הנה דוד מבקש
רעתך. (כד, ח-ט).**

בפסוקים אלו אנו רואים התנהגות דוד ושליטתו בעצמו, שנהג בהיפוך מן הקצה אל הקצה. לא זו בלבד שלא פגע בשאול אלא אף קרא אחריו וקד אפים ארצה והשתחוה לחלוק לו כבוד.

וכאן אנו רואים כיצד נהג דוד כבוד בשאול שלא האשים אותו עצמו ברדיפתו אחריו. אלא את האנשים שדיברו עליו לשון הרע כאילו הוא רודפו ומבקש את נפשו. ואמר למה תשמע את דברי אדם, רמז לדואג האדומי שאמר לשאול הנה דוד מבני רעתך.

**הנה היום הזה ראו עיניך את אשר נתנך ה' היום בידי במערה ואמר
להרגך ותחם עליך ואמר לא אשלח ידי באדני כי משיח ה' הוא. (כד, י).**

ודוד אמר לשאול הנה היום הזה ראו עיניך את אשר נתנך ה' היום בידי במערה. היינו לאחר שיצאת מן המערה ראית אותנו יוצאים מן המערה, סימן שיכולנו להרוג אותך בנקל.

ואמר להרגך. (כג) הכונה ואמר מי שאמר להורגך ותחס עיני עליך. ויש מפרשים ואמר להרגך שחסר השם דוד כמו ותכל דוד, שהכונה ותכל נפש דוד. וי"ל עוד, שבפני המלך לא רצה להזכיר שמו. ותחס עליך. (כד) אותה יד שמסר ה' אותך לה, היא חסתה עליך. ואפשר גם לפרש ותחס נפשי עליך. ואומר: לא אשלח ידי באדוני. (כה) אפילו בפגיעה כל שהיא, כי משיח ה' הוא. וחז"ל אמרו: ואמר להרגך (כו) כך אמר לו: משה אמר אם במחתרת ימצא הגנב והוכה ומת אין לו דמים (שמות כה) ואתה נמצאת אתי במערה. מותר אתה ומותר דמך. שאם היית רואה אותי הייתי הורגני, הרי מותר לי להרגך. וכן הוא אומר לא תעמוד על דם רעך. שאם אתה רואה אדם הבא להורגך לא תעמוד על דם רעך, שלא תאמר כיצד אהרוג אותו ואתחייב בדמו, אלא הקדם והורגו עד שלא יהרגך. אלא צניעות שהיתה בך היא חסה עליך. שבא להסך רגליו (לעיל פסוק ג) ונכנס במערה לפנים מערה. וסיכך עצמו בסוכה. וכיון שנפלת בידי מחמת מדת צניעות אין מן הראוי להרוג אותך, שאי אפשר שדבר טוב שעושה אדם יהיה סיבה למותו.

ואבי ראה גם ראה את כנף מעילך בידי כי בכרתי את כנף מעילך ולא הרגתיך דע וראה כי אין בידי רעה ופשע ולא חטאתי לך ואתה צדה את נפשי לקחתה. (כד, יא).

ואמר ואבי ראה גם ראה. (כו) לא כנפך בלבד בידי, אלא אילו רציתי היה גם ראשי בידי. ועוד, ואבי ראה גם ראה, (כח) תן לבך לדברים וגם התבונן בכנף המעיל אשר בידי שהייתי יכול להורגך. ויש מפרשים זה שאמר ואבי ראה גם ראה, (כט) אע"פ שבאת עלי כמה פעמים להמיתני והיה מותר לי להורגך כדין הבא במחתרת, אבל הדין הוא שאם הבא במחתרת על הבן, אסור להורגו שאינו בא על עסקי נפשות, שסתם אב מרחם על בנו, ולכן נהגתי עמך כדין זה. וחז"ל מפרשים (ל) ראה, אמר לשאול. וגם ראה אמר דוד לאבנר. ויש מפרשים להיפך, ואבי ראה, אמר לאבנר שהיה אביו בתורה. גם ראה, אמר לשאול. (לא) ונחלקו אם כבוד רבו גדול או כבוד חמיו גדול. וכיון שאמר ואבי ראה גם ראה, למדו חז"ל (לב) שחייב אדם בכבוד חמיו. וזה שלא כדעת חכמים המפרשים ואבי ראה גם ראה הכונה לאבנר שהיה אב בתורה. (לג) והטור שפסק (לד) שחייב אדם בכבוד חמיו מכתוב זה, והרי חכמים מפרשים על אבנר, כי סמך על המכילתא יתרו שנאמר שם וישתחו וישק לו, מכאן שחייב אדם בכבוד חמיו. ועוד רמז רמז לו באומרו לו אבי (לה) כיון שעבשי אתה מודה שהמלכות לא תהיה בידך, שהרי כנף מעילך בידי, אם כן מוטב שאני אמלוך, שאני חתנך ולא אחר, ותוכל להתנחם בזה. ויש מפרשים בדרך צחות, ואבי ראה גם ראה (לו) כיון שאני חייב בכבודך אסור לי לומר לך בפירוש שעברת על דברי תורה, אלא עלי לומר לך כך כתוב בתורה, א"כ גם אתה ראה גם ראה, מה שכתוב בתורה, ותקח מוסר ותשוב אל ה'.

ישפט ה' ביני ובינך ונקמני ה' ממך וידי לא תהיה בך. (כד, יב).

ונקמני ה' ממך. (לז) רמז לו בזה ששאל יהרוג את עצמו. היינו שהנקמה בו תהיה ממנו עצמו. כפי שאירע באמת אחר כך.

כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע וידי לא תהיה בך. (כד, יג).

ודוד הוסיף ואמר למה אין ראוי לאדם לעשות דין לעצמו כי:
מרשעים יצא רשע. מגלגלים חובה ע"י חייב. ואם חייב מיתה אתה יבוא רשע ויהרוג אותך, שהזכאים אינם רוצים שיעשה על ידם רע גם לחייבים. ונרמז כאן איש גר העמלקי שהרג את שאול. ועוד, כאשר יאמר משל הקדמוני, קדמונו של עולם. מרשעים יצא רשע, שהקב"ה מזמן לרשע שנופל ביד רשע הדומה לו. כמו שנאמר והאלקים אנה בידו. שמדבר בשני בני אדם שהרגו הנפש. זה בשוגג וזה במזיד בלי עדים. הקב"ה מזמין בפונדק אחד. זה שהרג במזיד יושב תחת הסולם וזה שהרג בשוגג יורד בסולם ונופל עליו והרגו. זה שהרג מזיד נהרג, וזה שהרג שוגג גולה.

ועוד, מרשעים יצא רשע, מרשעים יוצא רע, היינו (י) הרע של הרשעים הוא שמכלה אותם. וכן אמר תמות רשע רעה. אם כן למה לי לפגוע ברשעים כיון שסופם שהרשע יכלם. ויש מפרשים מרשעים יצא רשע רמז לפלשתים שהם יגרמו הריגתו במלחמה.

ועוד, כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע. מקין שהרג את הבל יצא למך שהרגו. אף אתה תהרג ע"י רשע וידי לא תגע בך. ויש מפרשים מרשעים יצא רשע, הכונה לענה שמצא את הימים במדבר (בראשית לו) והיינו הפרידות, והביא בזה תקלה לעולם. שמכת פרדה לבנה אין לה רפואה, וכן אמרו חז"ל ענה פסול היה והביא פסול לעולם.

וידי לא תהיה בך. אמר ב' פעמים וידי לא תהיה בך לרמז שלא רק בפועל לא תהיה ידי בו אלא גם בכח, אלא כאשר יאמר משל הקדמוני מרשעים יצא רשע, והם יפגעו בך.

אחרי מי יצא מלך ישראל אחרי מי אתה רודף אחרי כלב

מת אחרי פרעוש אחד. (כד, יד).

כך אמר דוד (לח) אפילו אם היה חטא ופשע בידי, גם כן תמוהה הרדיפה שאתה רודף אחרי, שכן אחרי מי יצא מלך ישראל, בכבודו ובעצמו, ולא שלח אנשים לרדפני, אחרי כלב מת אחרי פרעוש אחד.

(לט) ורמז בזה שהבאישו את ריחו בפניו עד שהיה דומה לכלב מת. ויש מפרשים (מ) שהמשיל עצמו לכלב שהוא נאמן לבעליו, אבל עכשיו הוא כאילו מת, והורחק ממקומו.

אחרי פרעוש אחד. (מא) כשם שפרעוש דולג ממקום למקום, כן אני קופץ מסלע לסלע, וממצודה למצודה להתחבאות מפניך. ויש מפרשים אחרי כלב מת אחרי פרעוש אחד. (מב) דוד רצה להקטין עצמו. כי שני דברים עוררו את קנאתו

של שאול. שמו הטוב כמון שנאמר וייקר שמו מאד. ואם בגבורה, שאמרו הכה שאול באלפיו ודוד ברבבותיו, כנגד הגבורה אמר אחרי כלב מת, הכונה חולה. כמו שחי כינוי לבריא כך מת כינוי לחולה. ובענין השם איני אלא כפרעוש אחד. ויש מפרשים (מג) שנתכוין לזיפים שהסיתו את שאול לרדוף אחר דוד, כמו כלב ציד הגורר את בעליו לילך אחריו לתפוס החיה. ועוד, (מד) מה מעלה היה לך שאתה רודף אחרי, משל לאדם הרודף אחר פרעוש המוצאו בבגדו.

והיה ה' לדין ושפט ביני ובינך וירא וירב את ריבי וישפטני מידך. (כד, טו).

ואמר לשון כפולה: וירא וירב את ריבי וישפטני מידך. י"מ שזה שאמר בלשון כפולה, ושפט ביני ובינך וירא וירב את ריבי וישפטני מידך (מה) פנה בדברים אלו אל אבנר על שהוא מיעץ לשאול לעשות לו רע כמו שאמרו חז"ל למה נענש אבנר, מפני שלא הניח לשאול להתפייס עם דוד. שאמר אבי ראה גם ראה. שטען שהכנף נחתך ע"י קוץ.

ויש מפרשים כל הענין כך, ושפט ביני ובינך, כך אמר לו דוד (מו) אע"פ שאסור למסור הדין לשמים אבל זה דוקא כשיש דין בארץ (מז) אבל כשאין דין בארץ מותר. ועוד שהרי כאן היה לו לדוד לקיים הבא להורגך השכם והורגו, אלא משום ששאול משיח ה' נמנע, א"כ מן הראוי שה' יתבע עלבונו. וזהו שאמר, ושפט ביני ובינך. ואם תשאל כיצד אני מוסר דיני לשמים, וידי אל תהי בו, כיון שאיני רוצה לשלוח בך יד אע"פ שמן הדין הי' מותר. ועוד, אחרי מי יצא מלך ישראל, כיון שהרודף הוא מלך ישראל ואין מידו מציל, אמסור דינו לשמים, והיה ה' לדין וירב את ריבי וישפטני מידך.

ויהי ככלות דוד לדבר את הדברים האלה אל שאול ויאמר שאול

הקלך זה בני דוד וישא שאול קלו ויבך. (כד, טז).

ודבריו של דוד שנאמרו מעומק הלב וגיכרים היו דברי אמת, ובפרט שהיתה בידו הוכחה חותכת פעל על לב שאול עד כדי כך שבכה בקול. קרא לו בני (מח) שהיה חתנו, וגם ריחם עליו כבן.

ויאמר אל דוד צדיק אתה ממני כי אתה גמלתני

הטובה ואני גמלתיך הרעה. (כד, יז).

ושאול התנצל בפני דוד ואמר לו דברי פיוס. וזהו שנאמר: ויאמר אל דוד צדיק אתה ממני. כלומר אני ברדיפתי אחריו גרמתי לך להיות צדיק, שאני גמלתיך רעה, ואתה כבשת יצרך, ולא פגעת בי וצדקתך יצאה מן הכח אל הפועל.

ועוד, אתה גמלתני הטובה ואני גמלתיך הרעה. (מט) שכן דוד בתחלה עשה טובה לשאול בהריגת גלית ואח"כ ביקש (לדעת שאול) ממשלחו ושאל עשה בתחלה טובה לדוד ואח"כ ביקש נפשו. וזהו שאמר שאול אתה גמלתני על הטובה אע"פ שאני לא גמלתיך אלא על הרעה שעשית ולא על הטובה.

ואפשר שאמר לו כי אתה גמלתני הטובה (ג) גם על מלחמותיו בפלשתים. ויש אומרים שבכה על גוב עיר הכהנים. שהרי ראה שהרגם בחנם כיון שדוד אינו מבקש נפשו. וזהו שאמר לו: מה שאני בוכה כי ראיתי שאתה צדיק ממני וא"כ שלא כדין עשיתי בכהני גוב, שאני הייתי סבור שגמלתיך טובה בזה שנתתי לך את בתי, ואתה גמלתני רעה ועכשיו אני רואה נהפוך הוא, אתה גמלתני הטובה ואני גמלתיך הרעה.

וקראו חז"ל על שאול (נא) הפכפך דרך איש (משלי כא) שלא עמד שאול בדיבורו, אתמול אמר לדוד צדיק אתה ממני, אני עשיתי אותך צדיק. שיצאתי לבקש את נפשך ואלו מצאתיך הייתי הורגך. ואני נפלתי בידך ולא הרגתני. ואח"כ חזר ורדפו.

אוצר החכמה

**ואת (ואתה קרי) הגדת היום את אשר עשית אתי טובה
את אשר פגרני ה' בידך ולא הרגתני. (כד, יח).**

אתה בעצמך הוא שהודעתי על הטובה הזאת, ואי אפשר להכחיש הדבר כמו שניסה אבנר לומר לו שבקוץ נכרת הכנף.

**וכי ימצא איש את איבו ושלחו בדרך טובה וה' ישלמך
טובה תחת היום הזה אשר עשית לי. (כד, יט).**

אוצר החכמה

מפרשים הכתוב בדרך צחות (גב), וכך אמר שאול וכי ימצא איש את איבו ושלחו בדרך טובה, האם כך הו אהמנהג, שאדם המוצא את איבו משלחו בדרך טובה. ואם אתה עשית כן, וה' ישלמך טובה תחת היום הזה אשר עשית לי לפנים משורת הדין.

תחת היום הזה אשר עשית לי. (נג) כלומר תחת אשר עשית לי היום הזה, ויש מפרשים (נד) שכך אמר לו שאול היום עשית מעשה טוב שישמש מופת לרבים לדורי דורות, שאם ימצא איש את איבו ושלחו בדרך טובה, ולכן ה' ישלמך טובה תחת היום הזה אשר עשית לי, היינו מה שעשית לי היום הזה.

ועתה הנה ידעתי כי מלך תמלוך וקמה בידך ממלכת ישראל (כד, כ).

ואמרו חז"ל זה שאמר ועתה הנה ידעתי (נד*) ששמואל מסר לו הסימן מי שהוא קורע מעילך עתיד ליטול את מלכותך. ועוד, ועתה, שניצלת ממני ואני ניצלתי ממך וראיתי גודל נפשך, אין ספק שאתה ראוי למלכות ולא אני. אם כן הנה ידעתי כי מלך תמלוך וקמה בידך ממלכת ישראל. שלא תיקרע מלכותך כמו שנקרעה ממני. שאחד הסימנים של המושל, שהוא יכול למשול ביצרו וברגשותיו, כמו שאמר שלמה: טוב ארך אפיים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר (משלי טז).

ועוד, כי מלך תמלוך, (נה) מלך בעוה"ז תמלוך בעוה"ב. (נו) שכיון שהורית דרך טובה לרבים שמעתה אם ימצא איש את איבו ושלחו בדרך טובה, הרי זכות זו תעמוד לך לעולם, כמו כל מזכה הרבים שמקבל שכר של הזוכים על ידו.

ויש מפרשים ועתה הנה ידעתי כי מלוך תמלוך (נז) כיון שאני רואה אותך ניצול בכל עת מידי ואיני יכול לך. ואפשר ששמע על משיחתו בידי שמואל. ועוד טעם למה אמר כי מלוך תמלוך, (נח) כי טבעו של שאול שהיה רחמן על ישראל. כמו שאמר דוד בהספדו עליו: בנות ישראל על שאול בכינה, שהיה דואג לבנות ישראל לקשטן כדי שינשאו. ודוד היה איש מלחמה, וכיון שראה אותו רחמן אמר משמע שיש בך ב' המדות שמלך זקוק להם. ועוד, רמז שבתחלה ימלוך על יהודה ואח"כ על כל ישראל.

ואמרו חז"ל (נט) שאול היה לבו רך בתשובה. שהרי אתה מוצא שפייסו דוד במערה ונתפייס שנאמר ויאמר שאול חטאתי. לולא שהיו המלשינים באים ומלשינים עליו ואילולי כן לא היה רודפו.

ועתה השבעה לי בה' אם תכרית את זרעי אחרי ואם תשמיד את שמי מבית אבי. (כד, כא).

וכאן אנו רואים שורש הפחד של שאול, שהיה חושב שדוד רודף אותו ואת משפחתו. ולכן דגוהו כדין רודף. ועכשיו שראה שהיה בידו להורגו ולא הרגו הבין שטעה בדין והמלכות תקום לדוד. ולכן ביקשו שישבע לו שלא יפגע בזרעו. ואנו רואים גם גודל נפשו של שאול בשעה זו, שלא ביקש מדוד על עצמו, אלא על זרעו. אמר כיון שעיקר רדיפתו אחריו היה מחשש שמא תפגע בזרעי, השבעה לי שלא תכרית את זרעי ולא ארדוף אחריו.

וישבע דוד לשאול וילך שאול אל ביתו ודוד ואנשיו עלו על המצודה. (כד, כב).

ונאמר וישבע דוד לשאול (ס) שהשבעה היתה לו עצמו ולא לזרעו כפי שביקשו ולכן עשה מה שעשה לשבעה בניו שמסר אותם בידי הגבעונים להוקעה. כמו שמבואר בש"ב.

ואומר הכתוב: וילך שאול אל ביתו. (סא) רמז יש כאן ששאול ראה עצמו מעכשיו כאיש פשוט, וחזר אל ביתו אבל לא אל מלכותו.

מ ק ו ר ו ת : א. כ"י. ב. רי"ד. ג. רלב"ג. ד. כ"י. ה. דב"ש.
ו. כ"י. ז. חומ"א. ח. חז"ל בראב"ש. ט. ע"י רלב"ג וכ"י ובס' פרדס הארץ רלו.
י. רלב"ג. יא. שו"ט נז. יב. מוסה"נ. יג. ראב"ש. יד. ברכות סב.
טו. ר"ש אוליב"רא. טז. אברבנאל. יז. בס' ישן. יח. קרבן מנחה לר"מ חגיז
שיט. וע"י שבוי"י ח"ב ובחומ"א, וה' יקרא דשכבי דרוש ז, ובטירת כסף בלקוטים, ור"י ברא"א
ויחי וערוגות הבושם משפטים. יט. ראב"ש. כ. רי"ד. כא. א' המפרשים.
כב. כ"י. כג. רי"ד. כד. אברבנאל. כה. חומ"א. כו. ברכות סב. כז. ראב"ש.
כח. רש"י. כט. חומ"א. מ"ק. ל. שו"ט. לא. מוסה"נ. לב. שו"ט.
לג. חומ"א. לד. יו"ד ר"מ. וע"י ברכי יוסף שם. וע"י ב"ח שם. ובחקרי לב. יו"ד צ"ח.
וברך את אברהם תבא ג. וע"י בשו"ת משיבת נפש ט"ז. זכרון יהודה כז. לה. אברהם
אנכי. לו. חכם קדמון. לז. כ"י. לח. אברבנאל. לט. שם. מ. דב"ש.

מא. כ"י. מב. ר"ר בירדוגו. מג. ר"מ אלשיך. מד. רד"ק. מה. כ"י.
מו. אברהם אנכי. מז. החפץ חיים סימן נז. מח. אברבנאל. מט. ח"א.
נ. כ"י וחומ"א ומ"ק. נא. ראב"ש. שוח"ט. נב. אברבנאל. עי' רי"ד. נג. א' המפרשים.
נד. דב"ש. נד*. שוח"ט נז. נה. יל"ש. נו. מוסה"נ. נז. רד"ק. נח. כ"י.
נט. ראב"ש. ס. מ"ק. סא. כ"י.

1234567

פרק כה

אוצר החכמה

וימת שמואל ויקבצו כל ישראל ויספדו לו ויקברוהו בביתו ברמה ויקם דוד וירד אל מדבר פארן. (כד, א).

דעו (א) שלגירסא אחת בגמרא עד כאן כתב שמואל הנביא ספרו, ומכאן ואילך השלימוהו גר החוזה ונתן הנביא. ולפי גירסתנו מלהלן כה, ג. ואומר הכתוב : וימת שמואל (ב) אחרי ששפט את ישראל עשר שנים מת (ג) בהיותו בן נ"ב שנה, ואע"פ שנאמר ויהי כי זקן שמואל, (ד) אין הכוונה לזיקנה ממש, אלא שקפצה עליו זיקנה, כפי שנתבאר לעיל.

ואומר הכתוב : ויקבצו כל ישראל ויספדו לו. (ה) שלאחר שנענשו ישראל על שלא הספידו את יהושע כהלכה ורגש עליהם ההר להורגם, כפי שנתבאר במעם לועז יהושע, נזהרו עכשיו בכבודו של שמואל, וכשמת ספדו לו כהלכה. משל הבריות האומר : מי שנחש הכישו, אפילו חבל מפיל עליו אימה. לכך נאמר וימת שמואל ויקבצו כל ישראל ויספדו לו. (ו) והחידוש בדבר שכולם נתאספו אל מקומו לחלוק לו כבוד במקומו. ור' שמואל בר נחמני אמר : משלו נתנו לו. שנהגו בו מדה כנגד מדה. לפי שהיה שמואל סובב בערי ישראל לדון ביניהם, ולאחר שהיה מסובב היה חוזר לביתו וגם שם היה דן את ישראל, כמו שנאמר, ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ושם שפט את ישראל, לפיכך חלקו לו עכשיו כבוד שבאו לרמה לספוד לו.

ויש לכם לשאול, וכי בלא זה לא היו מספידים אותו, והרי היה נביא ושופט ומנהיג' ושקול כנגד משה ואהרן. אלא הענין מבואר על פי מה שאמרו חז"ל שהקב"ה הקפיץ זקנה על שמואל כיון שכבר הגיע זמן מלכות בית דוד, ומת שמואל בן נ"ב שנה. נמצא שמותו קירבה מלכות בית דוד שלחם בפלשתיים ונקם מהאויבים ובימי שלמה נחו איש תחת גפנו, לכן אומר הכתוב שספדו מפני שחששו מעונש.

ויקברוהו בביתו ברמה. אמרו חז"ל (ז) וכי אין אנו יודעים שרמה היתה ביתו, אלא שהיו מספידים לו בכל מקום כדרך שמספידים לו בעירו.

(ח) ונפטר שמואל בכ"ט באייר. יואל היה בנו והימן בן בנו משורר בבית ה'. וכן בניו אחרי שרו על הדוכן (דהי"א כה, ה).

(ט) שמואל היה השופט הט"ז והחמשה עשר למקבלי התורה ממש רבינו. הוא קיבל מעלי הכהן. (י) ושפט את ישראל קודם מות עלי. כשהיה עלי בן צ"ד שנה היה שמואל בן ל"ט. ושפט י"א שנה מבין מ"א ומת כ"ח אייר ב' אלפים תתפ"ב, ויש אומרים ד' חדשים קודם מות שאול. והוא הנביא הראשון בשלשלת הקבלה.